

Nd.

515. Frumvarp til laga

[269. mál]

um erfðafjárskatt.

(Lagt fyrir Alþingi á 106. löggjafarþingi 1983—84.)

1. gr.

Af öllum fjárverðmætum og fjármunaréttindum, er við skipti á dánarbúi manns hverfa til erfingja hans, skal greiða skatt til erfðafjárskatts eftir lögum þessum, enda fari búskiptin fram hér á landi, þó með þeim undantekningum, er lög þessi greina.

Af fasteignum hér á landi, sem tilheyra dánarbúum, sem skipt er erlendis, skal einnig greiða skatt eftir lögum þessum, enda sé ekki innheimtur af viðkomandi fasteign hliðstæður skattur í því ríki, þar sem búskiptin fara fram.

Á sama hátt skal greiða skatt eftir lögum þessum af gjafaarfi, dánargjöfum, fyrirfram greiddum arfi og gjöfum, þar sem gefandi hefur áskilið sér not eða tekjur af hinu gefna til dauðadags eða um tiltekinn tíma, sem ekki er á enda við fráfall hans.

2. gr.

Eftirtalin hugtök eru í lögum þessum notuð sem hér segir:

A. Sambýlismaður: Sá sem stofnað hefur til óvígðrar sambúðar við persónu af gagnstæðu kyni og tekur arf eftir hana samkvæmt arfleiðsluskrá, þar sem stöðu hans sem sambýlismanns arfleiddandans er ótvírætt getið.

B. Stjúpbarn: Barn maka, enda hafi það alist upp á heimili arfleiddanda.

C. Fósturbarn: ¹⁾ Barn annars manns, er alist hefur upp á heimili arfleiddanda frá barnæsku til sjálfræðisaldurs, ²⁾ barn sambýlismanns arfleiddanda, ³⁾ barn maka arfleiddanda, ef það telst ekki stjúpbarn arfleiddanda.

3. gr.

Fjárhæð erfðafjárskatts ræðst af sífjatengslum erfingja við arfleiddanda, hvort heldur sem arfur fellur til erfingja samkvæmt beinum lagaákvæðum, erfðaskrá eða dánargjafargerðing.

Nú afsalar maður sér arfi eftir annan mann og skal þá erfingi, sem við arfsafsalið fær stærri arfshluta en hann ella hefði fengið, greiða af hinum aukna arfi sama erfðafjárskatt og hinum hefði borið að greiða, er afsalaði sér arfi. Sé sá undanþeginn erfðafjárskatti, sem afsalar sér arfi, skal sá er þann arf hlýtur greiða af honum sama erfðafjárskatt og honum hefði borið að greiða, ef hann hefði tekið þann arf beint.

4. gr.

Af arfi, sem fellur til þess hjóna sem lifir hitt, svo og arfi sambýlismanns, sbr. 2. gr., skal engan erfðafjárskatt greiða, sbr. þó ákvæði 2. mgr. 3. gr.

Af arfi, sem fellur til kirkna, opinberra sjóða, líknar- og/eða menningarstofnana eða félaga, skal engan erfðafjárskatt greiða, sbr. þó ákvæði 2. mgr. 3. gr. Sama gildir um

handrit, bókasöfn, listaverk og minjagripi, sé hlutum þessum ánafnað eða þeir gefnir opinberum söfnum landsins eða alþjóðlegum stofnunum.

Fjárhæð erfðafjárskatts af arfi annarra erfingja en að framan greinir ákveðst þannig, sbr. þó 5. gr.:

A. Af arfi sem fellur til niðja hins látna, kjörbarna, stjúpbarna eða fósturbarna eða niðja þeirra, svo og af arfshluta, sem ráðstafað hefur verið með erfðaskrá samkvæmt ákvæðum 35. gr. erfðalaga nr. 8, 1962, skal greiða af arfi hvers erfingja um sig: Af fyrstu 140 000,00 krónum 5 af hundraði, af næstu 140 000,00 krónum 6 af hundraði, og svo áfram þannig, að skatturinn eykst um einn af hundraði af hverjum 140 000,00 krónum, er arfur hækkar um, allt til þess að skatturinn nær því að verða 10 af hundraði.

B. Af arfi sem fellur til foreldra hins látna eða niðja þeirra er ekki falla undir A-lið þessarar málsgreinar, skal greiða af arfi hvers erfingja: Af fyrstu 140 000,00 krónum 15 af hundraði, af næstu 140 000,00 17 af hundraði, og svo áfram þannig að skatturinn eykst um tvo af hundraði af hverjum 140 000,00 krónum er arfur hækkar um, allt til þess er skatturinn nær því að verða 25 af hundraði.

C. Af arfi sem fellur til afa eða ömmu hins látna eða barna þeirra eða fjarskyldari eða óskyldra aðilja, skal greiða af arfi hvers erfingja: Af fyrstu 140 000,00 krónum 30 af hundraði, af næstu 140 000,00 krónum 33 af hundraði og svo áfram þannig, að skatturinn eykst um þrjú af hundraði við hverjar 140 000,00 krónur er arfur hækkar um, allt til þess er skatturinn nær því að verða 45 af hundraði.

Nú byrja búskipti eftir lát beggja hjóna, og skal þá leggja erfðafjárskatt á arf erfingjanna eins og um eitt bú sé að ræða án tillits til þess, hvort erfingjar beggja hjónanna séu hinir sömu eða ekki.

5. gr.

Af þeim réttindum, sem lög þessi taka til samkvæmt 1. gr. og afhent eru sem greiðsla til erfingja fyrirfram upp í arf skal greiða erfðafjárskatt sem hér segir:

Erfingjar sem falla undir A-lið 3. mgr. 4. gr. skulu greiða 10 af hundraði.

Erfingjar sem falla undir B-lið 3. mgr. 4. gr. skulu greiða 25 af hundraði.

Erfingjar sem falla undir C-lið 3. mgr. 4. gr. skulu greiða 45 af hundraði.

Efingjar sem falla undir 1. eða 2. mgr. 4. gr. þurfa ekki að greiða erfðafjárskatt af fyrirframgreiddum arfi.

6. gr.

Nú nemur fjárhæð, sem samtals fellur í arf, lægri fjárhæð en kr. 10 000,00 og eru erfingjar þá undanþegnir erfðafjárskatti.

Erfðafjárskattur skal talinn í heilum krónum, en lægri fjárhæð sleppt.

7. gr.

Erfðafjárskatt skal greiða við lok skipta viðkomandi dánarbús og skal hann reiknaður út miðað við verðmæti arfs hvers erfingja á gjalddaga skattsins.

Sé búi skipt einkaskiptum eða af löggiltum skiptaforstjóra, skal búskiptum lokið og erfðafjárskatturinn greiddur eigi síðar en innan 12 mánaða frá andláti arfleiddanda. Skiptaráðandi getur þó lengt þennan frest um allt að sex mánuði í senn, séu fyrir hendi sérstakar ástæður, er geri slíka framlengingu nauðsynlega fyrir erfingjana.

Sé búi skipt opinberum skiptum, skal erfðafjárskattur greiddur við lok skipta.

Nú eru búskipti mjög umfangsmikil og getur skiptaráðandi þá með úrskurði heimilað, að skiptum verði lokið í tilteknum áföngum og erfðafjárskattur greiddur af hverjum áfanga fyrir sig. Slíka heimild má þó ekki veita nema um sé að ræða fullnaðaruppgjör á arfi tiltekinna erfingja með hverjum áfanga.

Ekki er heimilt að gefa erfingjum út yfirlýsingu um eignarheimild þeirra að tiltekinni eign dánarbús fyrir en erfðafjárskattur af viðkomandi eign hefur verið greiddur.

Réttaráhrif fyrirframgreiðslu upp í arf miðast við það tímamark, er erfðafjárskattur er greiddur eða, ef ekki þarf að greiða erfðafjárskatt vegna afhendingar viðkomandi eignar, þegar skiptaráðandi hefur áritað erfðafjárskýrslu varðandi fyrirframgreiðsluna.

8. gr.

Nú deyr maður, sem tæmst hefur arfur, áður en skiptum á því búi er lokið og skal þá dánarbú hans taka þann arf, er hinn látni ella hefði hlotið og greiða þann erfðafjárskatt, er honum hefði borið að greiða.

9. gr.

Við ákvörðun gjaldstofns skal um eftirfarandi eignaliði miða við eftirfarandi, enda séu eignirnar ekki seldar á opinberu uppboði:

A. Fasteignir skulu taldar á fasteignamatsverði, sem í gildi er, þegar erfðafjárskattur er greiddur. Af leigulóðarréttindum skal einnig greiða erfðafjárskatt með sama hætti. Nú er eignarréttur að fasteign háður kvöð um innlausnarrétt tiltekins aðilja og skal þá leggja erfðafjárskatt á innlausnarverðið, sé það lægra en fasteignamatsverðið.

B. Bifreiðir skulu taldar á áætluðu markaðsverði.

C. Innbú, málverk og bækur, safngripir, aðrir listmunir og þess háttar, skal talið á matsverði.

D. Vélar, verkfæri og áhöld, skulu talin á matsverði.

E. Búpeningur skal talinn á því verði, sem lagt hefur verið til grundvallar landbúnaðarskýrslu til skattyfirvalda á því ári, sem erfðafjárskattur er greiddur.

F. Inneignir hjá bönkum, sparisjóðum eða öðrum innlánsseildum, sem og aðrar inneignir og útistandandi skuldir, skulu taldar að meðtöldum tilföllnum vöxtum og/eða verðbótum.

G. Skuldabréf til tveggja ára eða lengri tíma með bundnum vöxtum og óverðtryggt, skulu talin á áætluðu markaðsverði.

H. Verðtryggt spariskírteini rikissjóðs og happdrættisskuldabréf rikissjóðs skulu talin á nafnverði að viðbættum áföllnum vöxtum og verðbótum á höfuðstól.

I. Hlutabréf skulu talin á nafnverði að meðtöldum jöfnunarhlutabréfum, sem réttur hefur stofnast til fyrir lok skipta.

J. Hugverkaréttindi hvers konar skulu talin á matsverði ákveðnu af aðiljum, sem skiptaráðandi telur til þess hæfa.

Félagsmálaráðherra getur með reglugerð sett nánari ákvæði um ákvörðun gjaldstofna samkvæmt lögum þessum.

Nú kemur við skipti á búi fram eign og ekki er til að dreifa í lögum þessum né reglugerð ákvæði, er við getur átt um hana, og ákveður þá skiptaráðandi, hvernig fundið verði á hana matsverð, sem erfðafjárskattur greiðist af.

10. gr.

Skuldir arfleiddanda, þar með talin væntanleg opinber gjöld, skulu koma til frádráttar, áður en erfðafjárskattur er reiknaður, svo og útfararkostnaður arfleiddanda og kostnaður, sem nauðsynlegur reynist til að ákvarða gjaldstofna samkvæmt 9. gr. Þessir liðir skulu sundurliðaðir á erfðafjárskýrslu og studdir gögnum.

11. gr.

Nú skipta erfingjar dánarbúi einkaskiptum og skulu þeir þá innan þeirra tímamarka er í einkaskiptaleyfi greinir skila til skiptaráðanda útfylltri erfðafjárskýrslu í þremur eintökum á eyðublöðum, sem félagsmálaráðuneytið leggur til í þessu skyni. Skal skýrslan vera

skilmerkilega útfyllt og gögn fylgja henni til skýringar þeim fjárhæðum, sem þar eru greindar. Skulu allir erfingjar undirrita erfðafjárskýrsluna.

Skiptaráðandi skal yfirfara erfðafjárskýrslu og gæta þess sérstaklega, að hún sé í samræmi við skiptagerð viðkomandi dánarbús. Telji skiptaráðandi skýrslu áfátt að einhverju leyti, getur hann veitt viðkomandi aðiljum tiltekinn frest til að bæta úr eða leiðrétt sjálfur, séu ágallar smávægilegir.

12. gr.

Skiptaráðandi skal yfirfara, hvort eignir séu réttilega fram taldar á erfðafjárskýrslu, svo og annað það, sem áhrif hefur á fjárhæð erfðafjárskatts.

Pegar skiptaráðandi hefur yfirfarið erfðafjárskýrslu og telur hana fullnægjandi, skal hann reikna út erfðafjárskatt hvers erfingja og rita fjárhæð hans í þar til ætlaðan reit á skýrslunni. Síðan áritar hann öll eintök skýrslunnar um að hann hafi yfirfarið hana.

13. gr.

Nú greinir erfingja á við skiptaráðanda um gjaldstofn vegna tiltekinnar eignar eða annað, sem áhrif hefur á fjárhæð erfðafjárskattsins og skal skiptaráðandi þá veita þeim allt að tveggja vikna frest til að leggja fram gögn til stuðnings kröfum sínum og að því búnu kveða upp rökstuddan úrskurð um ágreiningsefnið. Sætir slíkur úrskurður kæru til Hæstaréttar.

Ef sérstaklega stendur á, getur skiptaráðandi lengt frest samkvæmt 1. mgr. þessarar greinar um allt að tvær vikur.

Pegar endanleg niðurstaða um ágreiningsefnið liggur fyrir, áritar skiptaráðandi skýrsluna samkvæmt ákvæði 2. mgr. 12. gr.

14. gr.

Pegar dánarbúi er skipt opinberum skiptum, skal skiptaráðandi útfylla erfðafjárskýrslu og leggja hana fram sem fylgiskjal með frumvarpi að úthlutunargerð. Um andmæli erfingja gegn útreikningi erfðafjárskattsins skal farið að hætti 13. greinar.

15. gr.

Gjalddagi erfðafjárskatts er sá dagur, er skiptaráðandi áritar erfðafjárskýrslu samkvæmt 2. mgr. 12. gr., ef um er að ræða einkaskipti eða skipti, sem löggiltur skiptaforstjóri stýrir, en sé um önnur opinber skipti að ræða, er gjalddagi sá dagur, er skiptagerð búsins liggur fyrir í endanlegri gerð.

Ef erfðafjárskattur hefur eigi verið greiddur innan tveggja vikna frá gjalddaga, skulu innheimtir til viðbótar vanskilavextir eins og þeir eru ákveðnir af Seðlabanka Íslands á hverjum tíma.

16. gr.

Skiptaráðendur skulu fyrir 15. janúar ár hvert senda skattstjóra í sínu skattumdæmi eitt eintak af öllum erfðafjárskýrslum, sem þeir hafa afgreitt á næstliðnu ári.

17. gr.

Skiptaráðendur skulu fyrir 15. janúar ár hvert senda ríkisendurskoðun eitt eintak af öllum erfðafjárskýrslum, sem þeir hafa afgreitt á næstliðnu ári.

18. gr.

Nú kemur í ljós við endurskoðun skattýfirvalda, að eign er ekki talin fram á erfðafjárskýrslu, sem gögn skattýfirvalda benda til, að þar ætti að vera, og skal skattstjóri þá

gera viðkomandi skiptaráðanda viðvart um það skriflega, og fer um slík mál að hætti 20. gr. laga þessara.

Nú kemur í ljós við endurskoðun ríkisendurskoðunar, að fjárhæð erfðafjárskatts þykir ekki hafa verið réttilega út reiknuð og skal ríkisendurskoðun þá skriflega krefja skiptaráðanda um skýringar. Úrskurðar ríkisendurskoðun síðan, að fenginni umsögn skiptaráðanda, til hvaða ráðstafana skuli grípa í viðkomandi máli.

19. gr.

Allir embættismenn og aðrir, sem opinberum störfum gegna, svo og stjórnendur banka, sparisjóða, váttryggingarféлага, hlutafélaga, kaupfélaga eða annarra félaga eða stofnana, þ. m. t. skattstjórar, eru skyldugir til að gefa án endurgjalds hvers konar upplýsingar, er skiptaráðandi leitar eftir í sambandi við framkvæmd laga þessara, t. d. skýrslur um bankaviðskipti og inneignir, skuldabréf, hlutabréf o. s. frv.

Nú skorast einhver undan að gefa þær skýrslur, sem hann er krafinn um samkvæmt þessari grein og getur skiptaráðandi þá kveðið upp úrskurð um skyldu hans í þessu sambandi. Þann úrskurð má kæra til Hæstaréttar.

20. gr.

Nú hafa eignir vísitandi verið vantaldar á erfðafjárskýrslu eða rangar upplýsingar verið gefnar, er áhrif hafa haft á álagningu erfðafjárskatts til lækkunar og skal erfingi þá greiða allt að fimmfaldri þeirri fjárhæð í viðbótarefðafjárskatt, er skatturinn að réttu lagi hefði orðið hærri en hann varð.

Skiptaráðandi sem fær upplýsingar um atriði, sem fyrri málsgrein þessarar greinar kann að taka til, skal tafarlaust boða erfingja á sinn fund og leita skýringa hans eða þeirra um sakarefnið. Telji hann skýringar erfingja afsakanlegar, skal hann veita þeim stuttan frest til að skila viðbótarefðafjárskýrslu. Telji skiptaráðandi skýringar viðkomandi aðilja ófullnægjandi, skal hann með rökstuddum úrskurði leggja á erfingjana viðbótarefðafjárskatt samkvæmt ákvæðum 1. málsgreinar þessarar greinar. Jafnframt skal skiptaráðandi tilkynna ríkissaksóknara um málið, sbr. 24. grein.

21. gr.

Skiptaráðandi er innheimtumaður ríkissjóðs að því er erfðafjárskatt varðar og getur hann látið taka skattinn lögtaki samkvæmt lögum nr. 29, 1885.

Erfingjar eru ábyrgir fyrir greiðslu erfðafjárskatts einn fyrir alla og allir fyrir einn, með þeirri takmörkun þó, að ekki verður innheimt hjá neinum meira en sem svarar heildarafi hans samkvæmt skiptagerð viðkomandi dánarbús.

22. gr.

Fjárhæðir þær, sem um er rætt í 4. og 6. gr. laga þessara skulu vera grunnfjárhæðir, er breytast skulu hinn 1. desember ár hvert í samræmi við breytingar á vísitölu byggingarkostnaðar frá 1. október á næstliðnu ári til jafnlengdar á næsta ári, í fyrsta sinn 1. desember 1984. Heimilt skal að færa fjárhæðir þessar, standi þær ekki á heilu hundraði króna, upp í næsta heilt hundrað, standi þær á 50 krónum eða meira, en ella skal færa þær niður í næsta heilt hundrað fyrir neðan.

Félagsmálaráðuneytið skal með hæfilegum fyrirvara fyrir 1. desember ár hvert auglýsa opinberlega þær breytingar sem verða á viðmiðunarfjárhæðum samkvæmt 1. málsgrein þessarar greinar.

23. gr.

Félagsmálaráðherra getur með reglugerð kveðið nánar á um framkvæmd einstakra ákvæða laga þessara.

24. gr.

Brot gegn lögum þessum og/eða reglugerðum settum samkvæmt þeim varða sektum, varðhaldi eða fangelsi allt að tveimur árum, enda liggi ekki við brotinu þyngri viðurlög samkvæmt öðrum lagaákvæðum.

25. gr.

Lög þessi öðlast gildi þegar í stað og taka til allra þeirra búá, sem skipt er eftir gildistöku þeirra.

Jafnframt falla úr gildi lög nr. 30 27. júní 1921 um erfðafjárskatt, svo og lög nr. 50 26. maí 1972 og lög nr. 46 12. maí 1978 um breyting á þeim lögum.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Þau lög, sem nú gilda um erfðafjárskatt, eru nr. 30, 27. júní 1921, og þótt síðar hafi verið á þeim gerðar breytingar með lögum nr. 50, 26. maí 1972 og lögum nr. 46, 12. maí 1978, eru lögin að stofni til liðlega 60 ára gömul.

Augljóst má vera, að þjóðfélagsaðstæður hafa verulega breyst frá setningu erfðafjárskattslaganna. Þær breytingar sem gerðar hafa verið á lögnum hafa nær eingöngu varðað fjárhæð erfðafjárskattsins á hverjum tíma. Nokkrum sinnum hafa komið fram á Alþingi frumvörp til meiri háttar breytinga á þessum lögum varðandi skattskyldu og viðmiðunarfjárhæðir, en slík frumvörp eigi orðið útrædd.

Á árinu 1981 fór þáverandi félagsmálaráðherra á leit við Ragnar Halldór Hall borgarfrógeta að hann semdi drög að frumvarpi til nýrra laga um þetta efni. Því verki var lokið í nóvember 1981, en frumvarpið var þó eigi lagt fram á Alþingi. Eftir ríkisstjórnarskiptin á árinu 1983 fól félagsmálaráðherra Ragnari Halldóri Hall að semja ný drög að frumvarpi til laga um erfðafjárskatt, sem m. a. væri unnið upp úr fyrri frumvarpsdrögum auk umsagna, sem ráðuneytinu höfðu borist um þau. Er þetta frumvarp niðurstaða þeirrar endurskoðunar og hefur við samningu þess verið haft samráð við nokkra aðilja, t. d. fyrsta flutningsmann frumvarps, sem lagt var fram í neðri deild Alþingis 1983 (106. löggjafarþing), 65. mál, um breytingu á gildandi lögum um erfðafjárskatt.

Í veigamiklum atriðum felur frumvarp þetta í sér lögfestingu á lagaframkvæmd, sem smám saman hefur þróast á löngum tíma, en þar sem þessar reglur hafa ekki verið lögfestar hefur verið mikil hætta á mismunandi túlkun reglnanna í hinum einstöku lögsagnarumdæmum landsins. Ætti lögfesting þessara reglna nú að koma í veg fyrir réttaróvissu, a. m. k. svo langt sem þær ná.

Í mörgum greinum er í frumvarpinu að finna verulegar breytingar frá gildandi reglum um erfðafjárskatt. Má þar nefna ákvæði 1. og 2. mgr. 4. gr. frumvarpsins, sem leiða til þess að langlífari maki arfleiddanda verður undanþeginn erfðafjárskatti og sömuleiðis sambýlismaður arfleiddanda, hafi verið um óvígða sambúð að ræða. Er hér um mikla réttarbót að ræða til handa því fólki, sem býr í óvígðri sambúð, þar sem eftirlifandi sambýlismaður er gerður hlíðsettur langlífari maka að þessu leyti. Þá eru líknar- og menningarfélög, opinberar stofnanir og slíkir aðilar einnig undanþegnir erfðafjárskatti. Einnig eru gerðar lítilsháttar breytingar innan hinna einstöku skattflokka samkvæmt 3. mgr. 4. gr. og leiða þær til nokkurrar lækkunar skattbyrði frá því sem óbreyttar reglur leiða til.

Af öðrum nýmælum má nefna, að viðmiðunarfjárhæðir, sem notaðar eru við álagningu skattsins verða nú hækkadar árlega án þess að ný lagasetning þurfi til að koma, með því að þær verða nú framreiknaðar í samræmi við þá hækkun, sem orðið hefur á vísitölu byggingarkostnaðar. Viðmiðunarfjárhæð samkvæmt 4. gr. frumvarpsins verður nú kr. 140 000,00, en er samkvæmt núgildandi lögum kr. 12 000,00 og hefur verið óbreytt frá árinu 1978.

Auk þess sem að framan er talið gerir frumvarpið ráð fyrir lögfestingu reglna um gjaldstofna, sérreglna um erfðafjárskatt af arfi, sem annar maður afsalar sér, svo og af fyrirframgreiddum arfi. Loks má nefna, að í frumvarpinu er gert ráð fyrir mun einfaldari reglum en nú gilda um réttarfar í málum, sem varða álagningu og innheimtu erfðafjárskatts, upplýsingaskyldu, skýrslugerð o. fl.

Athugasemdir við einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. gr.

Í þessari grein er sett fram skýrgreining á andlagi erfðafjárskatts og svarar hún að mestu leyti til 1. og 3. gr. laga nr. 30, 1921. Í 2. mgr. er þó gerð veigamikil breyting frá reglu 3. mgr. 3. gr. þeirra laga til að koma í veg fyrir hugsanlega tvísköttun. Að öðru leyti þarfnast þessi grein ekki skýringa.

Um 2. gr.

Hér eru settar fram skýrgreiningar, sem nauðsyn þykir bera til að taka hér upp til að koma í veg fyrir óeðlilega niðurstöðu og leiða þær í öllum tilvikum til þess, að viðkomandi lendir í hagstæðara skattflokki en ella. Þessar skýrgreiningar eiga að sjálfsögðu aðeins við um framkvæmd þessara laga.

A-liður. Samkvæmt gildandi lögum er sambýlismaður ekki lögerfingi, en taki hann arf eftir þann, sem hann hefur búið í óvígðri sambúð með, á grundvelli erfðaskrár, ræðst fjárhæð erfðafjárskattsins af því, hvort hinn látni sambýlismaður átti niðja eða ekki. Hafi hinn látni átt niðja, greiðir sambýlismaðurinn erfðafjárskatt samkvæmt lægsta skattflokki, en ella lendir hann í efsta skattflokki. Hér er hins vegar lagt til, að réttarstaðan verði gerð hliðstæð því sem gildir um arf eftir látinn maka og verður sambýlismaður þá eftir 1. mgr. 4. greinar frumvarpsins undanþeginn erfðafjárskatti. Óhjákvæmilegt þykir að binda þetta því skilyrði, að hinn látni sambýlismaður hafi tilgreint viðkomandi sem sambýlismann sinn í erfðaskrá, og er sá áskilnaður gerður til að koma í veg fyrir lagaflækjur.

B-liður. Ákvæðið skýrir sig sjálf.

C-liður. Hér er víðtæk skýrgreining á hugtakinu fósturbarn og nær það samkvæmt þessu til barns maka eða sambýlismanns, enda þótt það hafi ekki alist upp á heimili arfleiddans.

Um 3. gr.

Þessi grein svarar að nokkru til 7. gr. laga nr. 30, 1921, en að hluta til er um nýmæli að ræða. Ákvæði 2. mgr. er ætlað að koma í veg fyrir hugsanlegt misferli.

Um 4. gr.

1. mgr. Þetta ákvæði er nýmæli, svo sem greint var í inngangi. Athygli er þó vakin á því, að ákvæðið verður að skýra með hliðsjón af 2. mgr. 3. gr., þannig að eftirlifandi maki eða sambýlismaður arfleiddanda verður að greiða erfðafjárskatt af arfi, sem meðferfingjar afsala sér honum til hagsbóta.

2. mgr. Þetta ákvæði er nýmæli, sem á sama hátt og ákvæði 1. mgr. verður að skýra með hliðsjón af 2. mgr. 3. gr.

3. mgr. Þetta ákvæði er að formi til sniðið eftir 2. gr. laga nr. 30, 1921 eins og því ákvæði var breytt með lögum nr. 46, 1978. Viðmiðunarfjárhæð er nú önnur en áður var vegna breytts verðgildis íslensks gjaldmiðils, og nokkrar tilfærslur eru gerðar milli skattflokka.

A-liður. Aukið er við erfingjatölu samkvæmt þessum flokki með hinni víðtæku skýrgreiningu hugtaksins fósturbarns samkvæmt 2. gr. Þeir aðiljar, sem sú rýmkun tekur til, mundu ella oftast falla undir C-lið þessarar greinar.

B-liður. Ákvæðið er óbreytt að öðru leyti en um viðmiðunarfjárhæð og þarfnast ekki skýringa.

C-liður. Hér er lagt til, að breyting verði gerð á skattþrepum. Samkvæmt gildandi lögum reiknast skattur þeirra aðilja, sem hér um ræðir þannig, að af lægstu viðmiðunarfjárhæð reiknast 30 af hundraði, af næstu viðmiðunarfjárhæð 34 af hundraði og svo áfram þannig uns skatturinn nær því að verða 50 af hundraði. Sú skipan, sem hér er lögð til, felur því í sér nokkra skattlækkun og þarfnast ákvæðið ekki frekari skýringa.

4. mgr. Þessi regla er nýmæli og er henni ætlað að leysa úr réttaróvissu, en menn hefur greint nokkuð á um það, hvernig skatturinn skuli reiknaður í þeim tilvikum, sem þetta ákvæði tekur til, eftir lögum nr. 30, 1921. Gefa þau lög ekki beint svar við þeirri spurningu.

Um 5. gr.

Ákvæði þetta er nýmæli og er því ætlað að gera óþarft að kanna hverju sinni, hvort erfingi hefur áður fengið greiðslu upp í arf frá sama arfleiddanda og framreikna þá þann erfðafjárskatt, er greiddur hefur verið. Að öðru leyti þarfnast ákvæðið ekki skýringa.

Um 6. gr.

Svarar til 6. gr. gildandi laga, en skattleysismörk eru allverulega hækkuð og ætti það að leiða til þess að ekki þurfi að leggja í mikið umstang við að gera upp dánarbú, þar sem eignir eru litlar sem engar.

Um 7. gr.

1. mgr. Hér er um að ræða aðhaldsákvæði, sem ætlað er að stuðla að hraðri framkvæmd laganna, án þess þó að of nærri erfingjum sé gengið. Greinin skýrir sig sjálf, en um efni hennar gildir nú að hluta 1. mgr. 8. gr. laga nr. 30, 1921.

2. mgr. Þetta ákvæði er nýmæli. Hér er lagt til, að lögfest verði heimild til að gera dánarbú upp í áföngum, ef búskiptin eru sérstaklega umfangsmikil eða hætt við, að þau geti dregist á langinn. Sem dæmi mætti nefna, að í búi væru nokkrar verðmætar fasteignir, sem þyrfti að selja til að unnt væri að greiða erfðafjárskattinn, erfingjar væru ekki hinir sömu að öllum eignum, og væri þá heimilt að ljúka skiptunum að því er hvern erfingjahóp varðaði án þess að bíða þyrfti eftir að unnt væri að ljúka uppgjöri búans í heild. — Ljóst er að skipti á búum samkvæmt þessari heimild yrðu algjör undantekning frá þeirri meginreglu, sem sett er í 1. mgr. þessarar greinar, og þarf að koma til úrskurðar skiptaráðanda um nauðsyn og réttmæti þess, að heimildar þessar sé neytt.

3. og 4. mgr. Hér er lagt til að lögfestar verði reglur, sem fylgt hefur verið í framkvæmd og telja má sjálfsagðar.

Um 8. gr.

Um þá aðstöðu, sem hér um ræðir, gildir nú 9. gr. laga nr. 30, 1921, en sú regla er erfið í framkvæmd, einkum ef skipti á viðkomandi búum fara ekki fram í sama lögsagnarumdæmi. Sú tilhögun, sem hér er ráðgerð, er einföld í framkvæmd, en ástæða er til að vekja á því athygli, að hún leiðir til aukinnar skattbyrði frá þeirri tilhögun, sem nú ríkir um þetta atriði.

Um 9. gr.

Í lög nr. 30, 1921 vantar tilfinnanlega ákvæði um ákvörðun gjaldstofna og ber nauðsyn til að bæta þar úr. Hér er sú leið farin að leggja til að lögfestar verði reglur, sem smám saman hafa þróast í framkvæmd, a. m. k. við hin stærri embætti, og ná til flestra þeirra eignaliða, er til álita koma í þessu sambandi. Jafnframt er ráðgert, að félagsmálaráðherra hafi heimild til að setja fyllri ákvæði um þessi efni með reglugerð, ef framkvæmd laganna leiðir í ljós, að slíkt verði nauðsynlegt. Að öðru leyti þarfnast þessar reglur ekki skýringa.

Um 10. gr.

Hér eru settar fyllri reglur um tilgreiningu skulda en hingað til hefur verið fylgt, en samsvarandi reglur þurfa að gilda um það, hvernig þær koma til frádráttar áður en erfðafjárskattur er reiknaður eins og gilda um ákvörðun eignarliða. Þannig getur komið til mats á skuld, sem félli undir G-lið 9. gr., ef um eignarlið væri að ræða. Samkvæmt þessari grein telst aðeins sá kostnaður við skipti hér með, sem nauðsynlegur telst til að ákvarða gjaldstofna samkvæmt 9. gr., t. d. matskostnaður, en t. d. lögfræðileg aðstoð, sem erfingjar stofna til við eigin hagsmunagæslu í sambandi við skiptin, fellur ekki undir frádráttarbæra liði.

Um 11. og 12. gr.

Hér er lagt til, að lögfestar verði verklags- eða framkvæmdarreglur um það, hvernig staðið skuli að skýrslugerð og lokafrágangi skjala í sambandi við uppgjör erfðafjárskatts. Eru þær að mestu í samræmi við þá framkvæmd, sem ríkt hefur, en þó er gert ráð fyrir strangari eftirlitsskyldu skiptaráðenda en verið hefur með því, að eignir og skuldir séu rétt tilgreindar.

Um 13. gr.

Þessi grein er nýmæli. Samkvæmt gildandi lögum á skiptaréttur ekki úrskurðarvald um það, hvaða fjárhæð greiða skuli í erfðafjárskatt, en skiptaráðandi er engu að síður sá aðili, sem langoftast fjallar um skattskylduna og innheimtir skattinn og á jafnframt úrskurðarvald um nánast öll atriði önnur, sem ágreiningur kann að rísa um við dánarbússkipti. Hér er lagt til, að úrskurðarvald um fjárhæð erfðafjárskatts verði flutt til skiptaréttar, og að úrskurður skiptaréttar í því efni sæti kærðu til Hæstaréttar. Ætti því að vera unnt að útkljá vafaatriði um þessi efni með skjótum en öruggum hætti.

Um 14.—17. gr.

Hér er að mestu um framkvæmdarreglur að ræða, er ekki þarfnast sérstakra skýringa. Rétt þykir þó að vekja athygli á viðurlagaákvæði 2. mgr. 15. gr., sem er nýmæli.

Um 18. gr.

1. mgr. Hér er um nýmæli að ræða. Þykir eðlilegt að lögfesta reglur um það, hvernig staðið skuli að málum, er í ljós kemur að tiltekna eign „vantar“ á erfðafjárskýrslu.

2. mgr. Hér er lagt til, að lögfest verði framkvæmd, sem fylgt hefur verið. Ljóst er, að úrskurðarvald ríkisendurskoðunar nær ekki til þess að hrófla við úrskurðum, sem kveðnir hafa verið upp samkvæmt 13. eða 20. grein.

Um 19. gr.

1. mgr. Þetta ákvæði er að mestu leyti óbreytt frá 1. mgr. 13. gr. laga nr. 30, 1921.

2. mgr. Þetta ákvæði er nýmæli og felur í sér breytingu frá núgildandi skipan samkvæmt 2. mgr. 13. gr. laga nr. 30, 1921, en þar er lagt á vald félagsmálaráðherra að skera úr um ágreiningsefni varðandi upplýsingaskyldu.

Um 20. gr.

Þessi grein er nýmæli og fjallar um, hvernig með skuli fara, ef eignir eru ekki réttilega framtaldir til erfðafjárskatts. Að sjálfsögðu geta atvik verið með þeim hætti, að fram komi eftir lok skipta eignir, sem erfingjar vissu ekki um, en með vísitandi undanskot eigna undan erfðafjárskatti er lagt til, að farið verði sem um opinber mál.

Um 21. gr.

1. mgr. Þarfnast ekki skýringa.

2. mgr. Þetta ákvæði er nýmæli. Þykir sanngjarnt að takmarka greiðsluábyrgð erfingja með þeim hætti, sem hér er lagt til.

Um 22. gr.

Hér er um að ræða framreikningsreglu, sem ætlað er að taka af löggjafarvaldinu það ómak að breyta lögunum hverju sinni til samræmis við verðbreytingar, sem orðið hafa.

Um 23.—25. gr.

Þarfnast ekki skýringa.